

Innehåll:

Flickorna i Grönlund * Sommarminnen från Ekudden * Statarminnen från 1890-talet *
Barndomsminnen från Eklången * Ung i Eklången för sjuttio år sedan *
Källbergs på Björkliden * Eklången Nu

Anna Sofia född 1878, Kristina "Stina" Charlotta född 1881, Johanna "Hanna" Maria född 1884 och Klara Matilda född 1876

Flickorna i Grönlund

***Margareta Bergqvist, som växte upp i Eklången
och hette Ohlsson som flicka,
berättar här om sina rötter på modernet.***

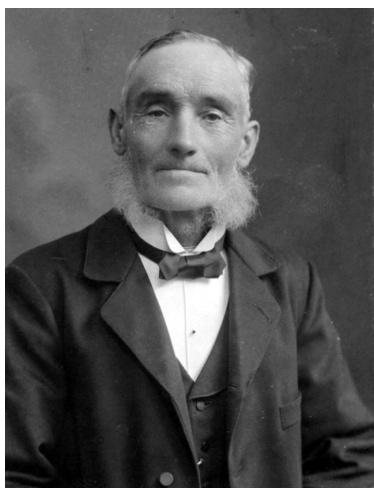
Sent på hösten 1875 gick flyttlasset från Stockäng i Lilla Malma för statdrängen Johan Alfred Lindeberg och hans lilla familj, hustrun Brita Sofia Berg och sönerna Johan August och Karl Gustav. Familjen kom till Flättopp i Ärla den 1 november där Johan Alfred städsplats som statdräng.

Johan-Alfred var född i Hedvig Eleonora församling i Stockholm 6 oktober 1845 av "okända föräldrar" och hustrun Brita Sofia var född i Lilla Malma 1843 som första barnet till trumslagaren Erik Berg vid Kungl. Södermanlands regemente. Sönerna Johan August och Karl Gustav var födda åren 1869 och 1873 precis

som sin mor i Lilla Malma och var sex respektive två år gamla vid flytten.

Klara, Anna, Stina och Johanna

Familjen blev inte gammal i Flättopp, redan två år senare flyttade man till torpet Grönlund som liksom Flättopp hörde till Rinkesta och från 14 mars 1878, laga fardag, står Johan Alfred som torpare där. Men under tiden i Flättopp hade familjen utökats med dottern Klara Matilda född 1876. I Grönlund föddes ytterligare tre barn, Anna Sofia född 1878, Kristina "Stina" Charlotta född 1881, Johanna "Hanna" Maria 1884 och det var den kvartetten som kom att kallas flickorna i Grönlund. ⇒

*Johan-Alfred Lindeberg
född i Hedvig Eleonora
församling i Stockholm
6 oktober 1845 av
"okända föräldrar".
Flickornas far.*

Klara Matilda var min mormor och otaliga är de historier hon berättade om systrarnas upptåg och de spratt som stackars luffare och andra tillfälliga besökare utsattes för, inte alltid så snälla. De älskade att sjunga och berätta historier s.k. paschaser som de snappat upp av olika bondkomiker. Kanske hade de arv att falla tillbaka på, deras morbror Erik Gustav Nyberg var Nyköpings rolighetsminister och en omskriven person med bl.a. texten till Södermanlands Regementes paradmarsch bland sina meriter. Han var hautboist (träblåsare) vid regementet men även urmakare i staden. Ofta hade musikerna ett civilt yrke vid sidan av militärtjänsten där de inte togs i anspråk hela året.

Skolgång i Kvarntorp

Flickorna i Grönlund växte upp och skolgången skedde vid Kvarntorp dit vägen inte var så lång. Som lärare hade de fröken Ek, Josefina Ek, en dam med mycket skinn på näsan. Det ingick i skoldagen att eleverna fick hjälpa till att städa skolan då undervisningen var slut. Om vägen till skolan inte var så lång var den så mycket längre när flickorna gick och "läste". Konfirmationsundervisningen skedde i eller vid Ärla kyrka och dit var det ganska långt att gå varannan dag under lästiden fram till konfirmationen. Därefter var man vuxen och fick ge sig ut att tjäna. Som längst ett par år på varje ställe sedan kom man hem till Grönlund för en tid. Förmodligen fick de arbeta även hemma för med fyra döttrar det fanns aldrig någon piga i Grönlund, däremot på senare år en dräng som längre skulle fram bli min morfar Karl Johan "Kalle" Gustavsson.

Anna gifter sig

Den första i kvartetten som gifte sig var Anna och maken var banarbetaren Karl Leonard Holm. Efter att järnvägen var klar och invigts 1895 blev anställning där en möjlighet för många bl. a. både min morfar Kalle och hans svåger Karl Holm. Det verkar som om man flyttade runt till olika delar av bansträckningen beroende på var arbeten pågick åtminstone om man ser var Anna och Karl Holms barn föddes. När äldsta sonen Sven kom till världen 1899 bodde de i Alberga Eklången, då

dottern Lisa föddes 1901 bodde de i Hanneberg Ärla. Nästa barn Olle föddes 1905 åter i Alberga Eklången och Helge 1907 i Långsved Eklången, Mariana föddes 1910 då bodde man än en gång i Alberga och slutligen föddes Tore 1916 i Nystugan Dunker invid stationen Högsten på linjen Stålbåga – Malmköping. Ett år senare flyttade familjen till Hedlandet utanför Mariestad där Karl fortsatte som banarbetare och Anna blev vad man kan kalla stationsföreståndare med rätt att vinka av tågen med spade i handen och rött band i mössan. Hedlandet var stationen mellan Läggesta och Taxinge-Näsby.

Grönlund på 30-talet

Flickornas mor dör

Under den här tiden hade flickornas i Grönlund mor Brita Sofia Berg dött 1903. Vid dödsfallet gjordes en noggrann bouppteckning som visar vad som fanns av möbler och redskap i hushållet både inne och ute. Man hade en ox, tre kor, en tacka och 9 höns, inte så dåligt med tanke på att Johan Alfred börjat sin livsbana som utackorderat fosterbarn utan kända föräldrar, därefter "tjenstgosse" vid 15 års efter två års skolgång, sedan statdräng och så till sist torpare vid Grönlund. Yrkeslivet avslutade han sedan som stenarbetare, hans arbetsredskap, stenverktyg, finns med bouppteckningen efter honom. Lika intressant som det är att se tillgångarna i dödsboet är det att se vilka skulder och fordringar som fanns och till vem man häftade i skuld och av vem man hade pengar att kräva. Det berättar lite om familjen, helt enkelt hur det gått för en själv och barnen.

Flytt till Karlsro och till Ludvigsborg

Johan Alfred bodde efter hustruns död kvar i Grönlund tillsammans med döttrarna Klara och Hanna till 1908 då han var 63 år gammal och torpet togs över av annan brukare. Alla tre flyttade då till Karlsro i Eklången. Sonen Karl Gustav som utbildat sig till urmakare hos sin morbror i Nyköping och var verksam i Stockholm på Regeringsgatan hade köpt Karlsro där hans far

och hemmavarande systrar fick bo. Fastighetens tidigare ägare var förmodligen Villa-Pelle, Jonas Fredrik Pettersson, ägare till Ludvigsborg Eklången. Dottern Hanna gifte sig redan hösten 1908 med Karl Åhrberg som var styvson till nämnde Villa-Pelle. Åhrberg var utbildad inom jordbruk och fick arbete som rät- tare vid Länna bruk där de två äldsta barnen föddes men paret återkom till Eklången och Flättorp under ett år där dottern Maja-Stina föddes 1913 innan de flyttade till Stora Malm där Åhrberg fått ett nytt arbete som rättare, Hanna lämnade där- med Eklången och Ärla för gott.

Christina Charlotta "Stina" flyttade också från socken när hon fick en pigplats i Barva. Där träffade hon sin blivande make Gustav Anton Vengson med rötter i Härad där paret bodde några år innan de flyttade vidare till Västmanland, Kungsör och slutligen Arboga.

Klara blev kvar i Eklången

Den av flickorna i Grönlund som blev Eklången trogen var Klara Matilda. Hon och fadern Johan Alfred bodde kvar i Karlsro och där föddes min mamma Edith och hennes äldsta bror Erik år 1914 och 1912. Då hade Klara gift sig på midsommardagen 1911 med tidigare drängen Kalle Gustavsson. Före giftermålet hade hon inte bara hushållat för sin far, hon var sömmerska. Hur hon fått utbildning vet jag inte eller kanske var hon en naturbegåvning. I alla händelser skaffade hon en symaskin av märket Singer och sedan blev hon hämtad tillsammans med den till olika ställen och sydde på beställning. Särskilt väl trivdes hon i Länna socken. Det var nog inte så roligt på det ställe

Klara född 1876

där bonden fällde anmärkningen "har en bare maskin och mönster" så var det ingen konst att sy. Eller där en annan bonde sade: "ta inte så mycket smör på brö du Amanda som inte gör någ" till en stackars piga. Vi får hoppas att han inte sade detsamma till Klara men det skulle hon säkert ha berättat på samma breda sörmlandsmål.

I Frideborg

Vad som låg bakom vet jag inte men Villa-Pelle hade tydligen inte fått hela köpeskillingen för Karlsro och ville i brev den 14 augusti 1911 få gravationsbeviset från Gustav Lindeberg för att låna pengar på det eller få kontanter av Gustav som fick en vecka på sig att ordna affären! Resultatet blev att Karlsro där- efter fick ny ägare, byggnadssnickaren Alfred Leonard Karlsson och Kalle Gustavsson blev hyresgäst tillsammans med sin svär- far. Det måste ha varit trångt för Karlsro såg ut precis som idag och det var nog orsaken till flyttningen till Frideborg Eklången där tvillingarna Sven (död 14 dgr gammal) och Ture föddes 1917. Frideborg ägdes av änkan Johanna Karolina Åhrberg som bodde där med familjen, inte släkt med Karl Åhrberg, Villa- Pelles svärson, utan med skraddaren tillika kommunal- och landstingsmannen Carl Åhrberg .

Klara och Kalle byggde Runehill

Mormor Klara trivdes aldrig i Frideborg och år 1925 byggde hon och Kalle Gustavsson Runehill, fastighetsbeteckning Lud- vigsborg 3 o 4, på en avstyckad tomt från Ludvigsborg. Pengar till bygget fick man genom ett lån på 4 000 kronor ur egna- hemsfonden i Nyköping samt att Johan Alfred bidrog med 450 kronor mot att han fick bo uppe på "kammarn" hos dottern och mågen. Nu blev det inte så länge för han dog samma år men man hade ju bott tillsammans under flera år redan och dotterdottern Edith var mycket förtjust i sin morfar.

Sista tiden i Runehill

Hur försörjde Kalle Gustavsson sin familj? Han började som dräng bl.a. i Grönlund och på flera andra ställen. Så kom järn- vägen och med den arbetstillfällen, inte hela året, mest som- martid, så andra påhugg var av nöden. Jag vet att han ⇒

jobbade i Sörängssågen och på gamla dar efter pensioneringen från järnvägen arbetade han hos Strömgren i sågen i Eklången som stabbläggare med en skinnpuka på axeln. När barnen var små arbetade han också och skar vass i Flättsjön (på vintern?), antagligen till vassmattfabriken i Eklången, han arbetade också uppe vid Högsten i torvmossen dit Edith fick gå med matsäck, ganska långt för en liten flicka. Men hon slapp gå när hon skulle besöka farmor och farfar i Torsberga Hällberga, då fick hon åka på dressinen med sin pappa. Kalle var en duktig odlare, vid Runehäll fanns naturligtvis potatisland, hallon och jordgubbar, äppelträd med åtminstone tre välkända och populära sorter: Oranie, Transparente blanche och Wealthy, det senare ett vinteräpple som inga barn gillade, ett päronträd fanns för att göra lingonpäron. Men de vackra björkarna i backen rördes aldrig, där satt man på Kalles gröna egenhändigt snickrade trädgårdsmöbler när barn och barnbarn kom på besök.

Kalle dog 1945 och Klara 1961 då Runehäll såldes. Idag står på tomten ett hus ombyggt till modern standard, jag tror att det bara är uthuset som finns kvar från Klara och Kalle Gustavssons tid och vid Grönlund är det likadant, det enda som finns kvar oförändrat sedan flickornas tid är det gamla dasset nu fint målat men i alla fall det ursprungliga. ■

Text och foto: Margareta Bergqvist

Margareta Bergqvist f. Ohlsson 1940. Fotot från 1948.

Margareta Bergqvist har släktforskat i tjugofem år har bidragit med mycket material till "Eklången förr och nu".

Här har hon redovisat sin släkt på mormors sida. Hon har också släkt på sin morfars och farfars sida, som bott i Hylläng, Rajden och Eklångens och Stålråds soldattorp.

Eklången förr och nu nr 1-8

INNEHÅLL

	SID
Nr 1 December 2009	
Information om projektet	1
Visste du...?	3
Tidningsnotis i Folket, G. Nykvist	4
Uddeborg	5
Elsa Gill o Henning Karlsson i Grindstugan	6
Nr 2 Mars 2010	
Flygfoto över Eklången	1
Karlsro vid sekelskiftet	1
När Eklångens Gård såldes för 71 000 kronor	2
SSU-klubb i Eklången	4
"Villa-Pelles" villa, Ludvigsborg	5
Barndomsminnen från Eklångens gård	6
Verktygsmakaren i Eklången, Mählqvist	9
Visste du att...	9
I dag är de 61 år äldre, skolfoto 1949	10
Nr 3 Juli 2010	
Utställning + Antikvitetsrunda	1
Fruktodlarföreningen	3
Söndagsskolan	4
Koppartorps skola, gruppfoto	5
Släkträff hos David och Ellen i Bråten	5
Eklångens Gård och Ekessiö	6
Nr 4 Februari 2011	
Filadelfia o pingstkyrkan i Eklången	1
Ekenslund på 1920-talet	3
Ålgjakten populär i Eklången	4
Eklångens byalag	5
Invigning av Högstenvägen	6
"I utdömda Eklången spirar hoppet igen"	7
"Här gillar vi värmen" + "Eklångens minns.."	8
"Byalagets 20-årsjubileum..."	9
Foto av "Villa-Pelle"	10
Fastighetsägareföreningen och vägbelysningen	11
Nr 5/6 September 2011	
Kulturpersonligheter i Eklången	1
Om Karl-Alfreds memoarer	5
Logdansande logare i Årla	5
En kontrabok berättar	6
Pälsuppfödning i Eklången	10
Åt helvete med pensionering, G. Nykvist	11
3 x Gustaf Larsson på Eklångens Gård	11
Nr 7 December 2011	
Livet på Eklångens Gård för 77 år sedan	1
Skolpojken som började skolan 1893	5
Skogsavverkningen i Eklången 2011	7
Om folkskolan på 1890-talet	7
Bouppteckningar berättar	9
"Butiksdöden"	12
Eklångenminnen från 1940- och 50-talen	13
SSU:are i Eklången (foto)	14
Skrock och skrönor i Eklången förr	15
Nr 8 Mars 2012	
Skogen, skogsarbete och sågarna i Eklången	1
Eklångengrabben och jazzflickan	7
Eklången Nu	
Solbacka brann ner	9
Gamla banvallen	9
Trafiken på Högstenvägen	9
Avloppen i Eklången	10
Bystugan	10
bokbussen + sockenstugan	10
Fakta om Eklången i dag	11
Projektgruppen	12

Sommarminnen från Ekudden

År 1925 köpte Oscar Johansson (1887-1969) tomten 1:17, Ekudden, Eklången för 13 öre/kvm.

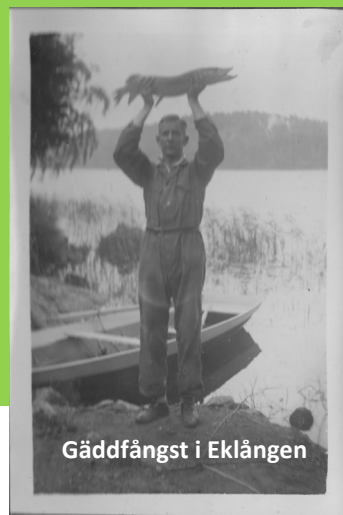
Till tomten ingick även fiskerätten ut till halva sjöns bredd.

Oscar Johansson var lärare i Eskilstuna och bodde med familjen -

hustru Annie och sönerna Bengt f. 1923, Bo f. 1928 och Börje f. 1931 - på Kvarngärdesgatan i Eskilstuna.

Ekudden blev familjens sommarbostad .

Här berättar Bo om sina sommarminnen från Eklången

Vi hade levt i skuggan av 2:a världskriget. Det satte sin prägel på våra första yrkesval, berättar Bo. Bengt valde Flygvapnet, Bo och Börje Marinen. - Via Sjökrigsskolan och KTH utbildades jag till mariningenjör. Tjänstgjorde på örlogsvarven i Stockholm och Karlskrona, specialiserade mig på u-båtar. Under ett par år seglade jag på 1:a ubåtsflottiljen och en kort period på jagaren HMS Östergötland. Sen sökte jag civil tjänst och blev teknikeransvarig och konstruktionschef på AB IMO Industri. Företaget finns kvar idag, men har lämnat AlfaLaval-koncernen och har idag amerikanska ägare.

Börje blev reservofficer i Flottan. Gick sedan igenom KTH på avdelningen väg- och vatten.

Varje vår fram till kriget flyttade familjen ut till Ekudden med ett möbellass från stan.

På hösten gick flyttlasset tillbaka.

Över sjön efter vatten

- Första åren fanns inte dricksvatten i huset på Ekudden utan vatten hämtades från en kalkkälla på andra sidan sjön vid Svartviken. Man rodde över sjön för att hämta vatten.

Familjen kunde också hämta vatten hos Gottfrid Nykvist, berättar Bo.

Närmaste granne till familjen var Conrad Jonsson, (Strandtorp) socialdemokratisk riksdagsman och redaktör för tidningen Folket och senare landshövding i Västmanlands län.

Conrad gillade inte, särskilt inte sedan han blivit landshövding,

att folk uppträdde för familjärt med honom. Socialdemokraterna hade en semesterby på Valters holme och när folk därförån roende passerade Conrads hus brukade de heja på honom. Det tyckte inte Conrad om. Conrad hade som landshövding en

De Soto som Bo bad honom en gång att få tvätta. Det var tigt tjustig

en rik-

Conrad

De Soto 1941 års modell

Oskar och Annie Johansson

Bortom Conrads tomt låg Melker Anderssons tomt (Soludden). Melker var linjearbetare sommartid och födde upp marsvin för läkemedelsindustrin vintertid.

Efter Melker Andersson köptes fastigheten av folkskoleinspektör Gustaf Fahlander.

På tomten norr om Ekudden (Evaborg), bodde Gottfrid Nykvist.

Gottfrid var gift två gånger, andra gången med första hustruns syster Greta.

Deras gemensamma dotter hette Märta som på äldre dagar bosatte sig i Stockholm på Söder. Märta hade en son, Uno som blev plåtslagare i Eskilstuna. Uno och Bo var bästa vänner. Pappan till Uno hette Gösta Johnsson.

Med första frun hade Gottfrid tre barn (Ragnar, Siri och Rut). Siri var gift Lundberg. Mannen hade en HD-motorcykel med sidovagn. De hade tre söner, Arne, Stig och Gunnar. Arne drev taxiföretag i Ärla.

Börje och Arne var jämnåriga och umgicks.

Sööhr i Sjöstugan

I Sjöstugan bodde Hans Sööhr med hustru Rut och sönerna Birger och Åke. Dessa barn var mycket musikaliska.

Hans Sööhr visade en gång Oscar ett diplom från Hushållningssällskapet. Detta visade att han brutit åkermark i en skogsbacke. Oscar blev imponerad.

Åkern var belägen längs vägen Sjöstugan – Sundtorp. Tyvärr växer det granar där idag. Det är inte lätt att vara jordbrukare bland Sörmlands ler- och moränmarker.

På Majbo bodde Uno Gustafsson som köpte tomten ovetande om att den var avsatt som allmänning och båtplats för Eklångsborna. Lantmätaren visste nog att det var en allmänning han sålde, men han fick nog en hacka för det också.

Uno Gustafssons fru hette Maj, därav namnet Majbo. De hade ett litet hus på den sankna marken.

I Göran och Gunilla Nordströms nuvarande hus (Ekvik) bodde

familjen Mählkvist. Mannen försörjde sig som metallarbetare med egen verkstad. Han tillverkade tänger som underleverantör till ett företag i Eskilstuna.

”Sluta, Bengt, sluta, Bengt”

Bengt blev som sagt flygare. Vid ett tillfälle kom han med en J 29:a och gjorde ett par s.k. tryckare över Eklången och avslutade med kraftig stigning och topproll för att visa sina föräldrar. Mamma Annie sprang ut och skrek ”Sluta Bengt!, sluta Bengt!” till ingen nytta.

Bengt lämnade Flygvapnet och flög senare i både SAS och Thai Air.

Även annat flyg passerade Eklången. Under åren 1941-43 överflögs Eklången åtskilliga gånger av tyska kurirflygplan. Det var maskiner av typ Junkers Ju 52/3m som stretade fram på 1000-1100 meters höjd på väg mellan Finland och Norge med mellanlandning på Bromma flygplats.

Det gjordes passagerarflygningar med pontonplan vid Valters holme någon gång på 30-40-talet. Var det manne Sixten Ahrenberg?

J:29 ”Tunnan” var i aktiv militär tjänst mellan åren 1951 och 1972

Skatteverket fick nys om minkfarmarna

- Det fanns också flera minkfarmar i Eklången. Bl.a. en vid Sjöstugan mot Ekudden. En minkfarm låg där Humletorp och Soltorp ligger idag.

Alla minkar matades med fisk. Burarna rengjordes väl aldrig riktigt ordentligt och när värmen kom ruttade fiskresterna och spred en hemsk stank runt omkring. Det kom också mängder med flugor. Bo klagade hos Sööhr, men utan resultat. All djurhållning av mink upphörde då Skatteverket fick nys om att verksamheten givit ägarna stora skattefria inkomster.

När Oscar och hans hustru Annie dog övertogs Ekudden av sönerna.

Bo och Börje köpte ut Bengt som senare skaffade en tomt på Blidö.

Bo och Börje alternerade sommarboende på Ekudden. ➡

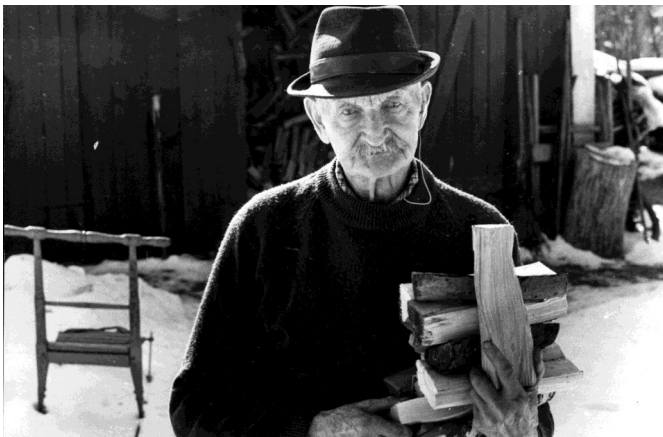
Bos barn hade under somrarna lärt sig att uppskatta Eklången och Ekudden.

När tiden kom köpte Gunilla Nejden och Kristina köpte Bos del av Ekudden.

Surrande fläkt på Gården

- Eklångens gård moderniserade driften genom att avskaffa hässjningen och bärga höet direkt till magasinet där en fläkt torkade skörden. Men ljudet från fläkten fortplantade sig över sjön och åstadkom ett ihållande ylande dag som natt. Bo försökte få stopp på den tekniken genom att klaga hos Björn Hallberg. Men det hjälpte inte. Fläkten hördes ändå. Sen åkte Bo mer sällan till Ekudden.

- Vårt förhållande till Nyqvist var alltid det bästa. De fick ha sin roddbåt förtöjd på vår tomt. Båten ruttnade så småningom och eldades upp. En dag kom Greta med Gottfrid till oss och ville låna vår båt. Hon var försedd med såpa, borste och hink. Hon skulle över till Svartviken och "tvätta vinterskiten" av Gottfrid, berättar Bo.

Gottfrid Nyqvist

Svalde snuset

- Vi hade en tid en stor schäferhund (1980-tal) Ajax, som också kände Gottfrid väl. En dag när Gottfrid låg på alla fyra och ren-sade ogräs gick Ajax fram till Gottfrid för att se vad han gjorde. Gottfrid blev skrämmd när han plötsligt såg den stora nosen. Han sa "jag blev så förbannat rädd och skrämmd att jag svalde snuset".

- På äldre dagar var Gottfrid änklung, men fick hjälp av en kvinna från Rinkesta. Hennes namn var Signe.

Hon var hos honom i några år och hjälpte till. En gång när paret reste in till Eskilstuna med tåg missade de returen till Eklången. Paret traskade då hela vägen längs spåret till Eklången, dit de kom någon gång på tidiga morgonen.

Gottfrid blev gammal. Han fyllde 100 år och den dagen firade han hemma hos sin dotter Märta, i Stockholm. Börje och jag var där och gratulerade.

Vad skulle vi köpa till en 100-åring? Det blev en flaska fin fransk Cognac.

Det var nog den enda 100-års fest som jag får uppleva.

- När Gottfrid fyllt 90 år frågade jag hur han kände det att vara så till åren?

Svaret blev "jag blir lite yr när jag lägger om takpannor". Under senare år slapp han att hugga ved själv. Kommunen kom ut med all ved han behövde. Vintrarna var kalla. Gottfrid bodde i köket där värmen kunde hållas.

Gottfrid arbetade jämt. Han hade under årens lopp gjort nog med arbete för att få dubbla pensioner.

I det stora gula huset Grinda Gård, mittemot Humletorp och Soltorp bodde byggmästare Olsson som var en stor man i trakten. Han hade en bror som var slaktare som bodde på tomten till vänster om trädgårdsmästare Kjellberg, sett från vägen.

Alton Palmqvist affär

Det fanns två butiker i byn: Alton Palmqvists (Ahlberga) och Agdas (vid brädgården). Alton sålde affären som slog igen någon gång före 1958-59.

Fotot av Altons affär vid järnvägen visar att järnvägen blivit elektrifierad. Det måste således vara taget efter 1936 för det var då som järnvägen elektrifierades. Bilen till vänster på bilden, en Opel, är av årsmodell -36.

Smeden tillverkade cyklar

Under kriget måste man ha licens för att få tillverka cyklar. För att undgå bestämmelsen tillverkade inte smeden Zetterberg (Uddeborg) cyklar utan monterade dem av delar som han köpt. Han utförde också "normala" smedarbeten, smidde och svetsade. När andra tider kom med travhästar, fick han även hästar som "kunder".

En gång rensades smedjan. Smeden Larsson skulle nämligen täta ett bensinfat. Det var inte riktigt rengjort och exploderade vid svetsningen. Som tur var sprängdes ringarna åt rätt håll. Smeden klarade livhanken men blev "lomhörd" en tid.

Smeden Sven Larsson

Bo praktiserade under studietiden några somrar på Bolinder Munktell i stan och färdades från Eklången med det tidiga "arbetartåget" 6.15. Han hann alltid med tåget, eftersom han hörde det, när det var på väg till Stålboga, en halvtimme innan färd från Eklången.

Stationen Eklången blev bara en station för av- och påstigning, då stationens stins var ängslig och nervös. Varje gång han lagt om växlar blev han nämligen tvungen att springa till växeln och kontrollera att den verkligen låg rätt. SJ uppmärksammade detta och flyttade alla tågmöten till Stålboga.

- Börje hade en skolkamrat som var mycket vapenintresserad och intresserad av skytte. Vid något tillfälle under värnplikstjänstgöringen fick han tjänstgöra som ammunitionsförvaltare. Det var som att sätta bocken till trädgårdsmästare. Med en stor mängd ammunition och en k-pist kom han till Ekudden och Börje. Dessa två gav sig iväg ut i skogen söder om Eklången och startade ett magnifikt skjutande på träd, buskar och en svan. Att det var det blåbärstid och mycket folk i skogarna låg långt förbi grabbarnas tankevärld. När de lämnade skogsområdet (per motorcykel) hade bärplockarna i rädsla tagit sig därifrån och rapporterat till Sylve Hallberg vad som förevarit. Han förstod vem/vilka som varit i farten med vapen. Det blev rapport till Ekudden och ett löfte därifrån att det aldrig skulle inträffa igen.

Skytten blev folkskolelärare och lärde sig till sist att spela "Din klara sol går åter upp..." på orgel under idogt svärande. Så kan det gå och bli.

Han är också pensionär idag som vi andra.

- Som grabb skulle man alltid snickra och dona. Då saknades ibland brädor, skruv och spik. Då fanns det hjälp i brädgården.

Ågaren var hjälpsam. Man fick allt på krita. Räkning kom till jul. Hade man inte riktiga verktyg kunde man låna i Nykviks bod.

Ågaren till brädgården var reumatiker och han kurerade sig genom charterresor vintertid till Mallorca. Tänk, en man från Eklången som flög till Mallorca på 50-talet! Sågen togs sedan över av Nils Friberg. Det var också en snäll och välvilligt inställd man.

Gunn och Bo 2009

Bo:s hustru Gunn kom till Ekudden 1956.

Bo:s och Gunns dotter, Gunilla Sellerstam, är idag tillbaka till Eklången och sommarbor, sedan år 2002 i "Nejden" 1:39 tillsammans med maken Ola och sonen Otto. □

Intervju: Mario Matteoni

Intervjun gjordes med Bo i juni 2009.

Bo nämner ett antal fastigheter i Eklången.

Vilka bor där i dag?

Strandtorp. Eklången 1:37. Där bor i dag Lena Wisén.

Soludden. Eklången 1:28. Där sommarbor idag Christina Palm.

Evaborg. Eklången 1:29. Där sommarbor i dag Peter Kadhammar och Pia Skagermark.

Sjöstugan. Sjöstugan 1:1. Där sommarbor idag Johan och Marianne Jägestedt.

Majbo. Där sommarbor idag Lillemor Wahlund-Holmgren och Christer Holmgren

Humletorp. Eklången 1:44. Där bor i dag Tord Widlund

Soltorp. Eklången 1:45. Där bor i dag Roger Svensson

Eklångemasoniten har kommit till finrummen!

Carl Wikström, som bodde i Eklången, var son till Carl Wikström som licenstillverkade det USA-patenterade materialet "masonite" i Sverige i sin fabrik i Rundvik, Västerbotten. (Se "Eklången förr och nu" nr 5/6 och bloggen. Masonite introducerades 1929 och Sveriges sista masonitfabrik lades ner i april 2011.

I början av 50-talet hade Carl d.y. startat en fabrik i Eklången "AB Boardförädling" där man lackerade och preparerade masoniteskivor för olika ändamål.

Nu dyker dessa skivor åter upp på utställningen "Masonite: Memoriam" som öppnade den 10 maj. Där presenteras en serie skåp exklusivt framtagna för Svenskt Tenn i Stockholm av Anna Holmquist och Chandra Ahlsell som bildar designduon Folkform.

I skåpen kombineras originalskivor av träfiberskivan samt skivorna från Eklångensfabriken. De två konsthantverkarna hade börjat tillverka de exklusiva skåpen medan fabriken i Rundvik var igång, och blev ledsna när produktionen tog slut. Då gav Carls söner, Per och Nils Wikström, dem rester från magasinet i Eklången att arbeta med. Utställningen pågår till den 10 juni.

Kom med
och klä midsommarstängen
torsdagen den 21
juni kl. 19.00!

Midsommarafton den 22 juni
Firandet börjar kl. 15.00.

Stängresning, sång, dans kring stängen, kaffe, bullar, saft, lotteri, ponnyridning, m.m.

Tävlingar: Spikslagning, pilkastning, m.fl.

Foto: Marcus Gindemo

Lyckad tillökning i Söräng

Åke Ekström, på Söräng, har skickat oss foton på tackan som fick 4 lamm. Tre bagglamm och ett tacklamm.

De ser riktigt väldresserade ut där de ligger i storleksordning och uppträder som "Family 4"

Bilden var med i Eskilstunakuriren 18/4 som dagens läsarbild. Åke har flaskmatat alla lammerna.

Nu är badet städad

Årets badstädning samlade ett tjugotal Eklångenbor som räfsade, klippte gräs, krattade, kärrade, städade toan, sopade bryggor och hade trevligt tillsammans. Barnen och ungdomarna badade. Efter jobbet serverades varm korv med bröd, läsk, te och kaffe.
- Årets kulinariska höjdpunkt, som någon sa.

Ung i Eklången

för sjuttio år sedan

Till vänster Bengt Olsson född 1922 son till Erik Olsson "Slaktar-Erik" och Sven Söderberg född 1922 son till Hilda, bröderna Olssons syster.

Roland Arrebäck är född 1936 och Bengt Olsson var 89 år gammal när han avled 23 februari i år.

Bägge växte upp i Eklången. Roland Arrebäck intervjuade Bengt Olsson om hur ungdomen roade sig i Eklången på 30-talet och öser här även ur egna minnen.

Bengt Olsson (son till Slaktar-Erik) berättar att det förekom en ambulerande biograf som mot en avgift av 5 kr fick lov att slå upp ett tält på Slaktar-Eriks hage bakom ladugården och i detta tält visa film, vilket av förklarliga skäl endast skedde den varmare delen av året. Entréavgiften betingade det fantastiska priset av 50 öre och markupplåtaren med familj fick gå in gratis. Föreställningarna var mycket välbesökta.

Schackklubb, löpning, fest och dans

Vidare hade man en schackklubb vars utövare bedrev sin verksamhet i en lokal upplåten av nämndemannen och dåvarande kristidsnämndens ordförande C.A Karlsson tillika droskägare och allmänt kallad "Karlsson i Långgölet."

Ärla IP och dansbanan var även för Eklångsborna en välbesökt plats. Vi som föddes på 30-talet minns speciellt de fester en gång om året då det var först fotboll därefter start i löpning Rinkestavarvet med deltagare av bl.a ortens "ess" Lennart Flodqvist, Erik Flodmark och Thedde Jensen. Efter prisutdel-

ning kunde man ägna sig åt div. förströelser såsom pilkastning, handla godis i kiosken (som makarna Roos drev) mm. Därefter var det dans ibland till tonerna av ortens orkester.

Cyklade på skaren

Under de tidiga skolåren upp till 12-13 år åktes det mycket skidor, skridskor och spark till och från skolan. Dels i skidspår genom beteshagar och åkrar från affären vid Alberga, och med spark ibland på skaren samma väg. Skare var vanligt på våren vid snörika vintrar, då töväder och kyla avlöste varandra och denna var ibland så stark att man kunde cykla på den. Skidåkning var ett omtyckt nöje även på fritiden, vilket gjorde att vi fick bra träning vilket resulterade framgångar för Koppartorps skola vid de årliga skolskidtävlingarna vid Torsbergs skola i Ärla. Vi åkte även mycket i backarna i omgivningarna. Den s.k. Slaktarbacken på väg upp till Skogsborg var en omtyckt sådan för både spark och skidåkning. Sparkåkningen bestod ofta av att vi kopplade ihop sparkarna till ett tåg och drog iväg. Verksamheten var väl inte helt riskfri med tanke på tågen som gick nedanför backen men lokföraren signalerade alltid för den obevakade övergången, och vid ev. fara drog vi ut på åkern vid sidan av vägen.

Tävling på sparkstötting vid Frideborg omkring 1933-1934. Den lilla flickan bakom sparken är Irma Olsson f 1926, till höger om henne hennes bror Bengt Olsson, barn till "slaktar-Erik". Flickan bredvid Bengt med tvåfärgad mössa Anna-Lisa f. 1923 syster till Margit Arrebäck f.1917. Flickan med vita vantar är Valborg Johansson f. 1922, dotter till föreståndaren vid Eklångens station. Flickan mellan de föregående hette Vilma. Flickorna längst till vänster från Nyckelbro.

Fotboll bland komockor

Bollplaner och nöjeslokaler saknades så kreativiteten sattes på prov och lekarna var inte alltid riskfria. Jag tänker på alla gånger vi var vid Strömgrens Såg och lekte bl.a tafatt på brädstaplarna, vilket inte sågs med blida ögon av Oskar Strömgren, sågverksägaren. Vi tänkte ju inte på riskerna vilket Strömgren gjorde och han var naturligtvis rädd för ev. olyckor. Vi blev

avhysta men var tillbaka igen efter ett tag. Ofta spelade vi fotboll på sågbacken mellan sågen och affären Björkgården, framför allt sköt vi bollen på ett mål där vi turades om att stå. Planen bestod ju av hyvel och sågspån så det var riskfritt att slänga sig på svåra bollar ty man föll mjukt.

Så småningom flyttades bollekandet till den plan som finns nedanför sågen mellan vägen och järnväg. Den plats som det idag firas midsommar på. Kraven på plan växte när vi blev äldre och bollspelandet flyttades till Grindstugan och en hage upplåten av Sylve Hallberg Eklångens Gård.

Även den planen blev för trång och nästa räddare för våra "elitträningar" blev Harald Blomberg lantbrukare på Brevik som välvilligt erbjöd oss en beteshage på villkor att vi tolererade att korna gick där. Med förenade krafter hjälptes vi åt med planen, tog bort besvärande tuvor, fyllde i ojämnheter och satte upp ett par enkla målställningar utan nät vilka vi före varje fotbollskväll fick resa upp eftersom korna skrubbade sig mot dem så att de lutade.

Två kvällar i veckan spelade vi boll här och ceremonin var alltid densamma före match. Dela upp på två lag, därefter ta bort koskiten vilket gjordes med både spade och händer. När sedan övningarna var slut cyklade vi ner till badet vid Grindstugan. Ett bad som på den tiden bestod av en fem meter bred glipa i vassen bakom den stora sten som finns där ännu idag. Med välbehag kastade vi oss i vattnet. Vid detta bad tillbringades f.ö. mycket av vår fritid kvällar, lördagar och söndagar med solande, badande och fiskande och badet var på den tiden mycket anspråkslöst men trivsamt.

Vårt "bolltrollande" på sågbacke och beteshagar resulterade så småningom i att flera av oss kom att spela i Ärla IF och ett par tre stycken i Barva IF.

När ishockeyn kom till Eklången

På vintern åkte vi även mycket skridskor. Snöfria vintrar så långt Eklångssjön räckte. Vintersporten framför andra var ishockey. Den ledande var "Nisse" Karlsson då boende vid Björkeberga. "Nisse" hade arbetat i Mariefred och där spelat ishockey och tog sporten till Eklången sedan han flyttat tillbaka till föräldrahemmet Björkeberga som han övertog då fadern dog.

Hockeyspelandet på sjön hade sina poänger. Det stora problemet var snörika vintrar då sjön "stödade" dvs vatten trängde upp av isens tyngd i sprickorna och gjorde skapandet av planen arbetsamt. Vi skottade och spolade många gånger både dagtid och i månens sken på lördagskvällen så det skulle frysa till söndagens "matchande".

Isjumpning på sjön

Ett omtyckt nöje vintertid var när vattnet frös på kärret och isen var svag, sporten gick ut på att se vem som vågade åka

längst utan att plurra. Vattendjupet var inte mer än 50 cm på sin höjd men det var vått och kallt, och roligt. Isen gav ju efter, det blev som att åka lite i uppførsbacke, och lekarna slutade alltid med att vi var genomblöta och fick ovetta hemma.

Fiske blev en naturlig sysselsättning eftersom vi hade Eklångssjön så nära. Det blev huvudsakligen mete på både mask och levande bete i form av småfiskar, men spinnfiske förekom också. Fisk fick vi också, både gädda, abborre och vid mete stora braxnar som det är gott om i Eklångssjön. Vi barn släpade även hem stora sarvar och mörtar som vi ville att mamma skulle steka, vilket hon motvilligt gjorde och vi ungar åt. Vårt fiske sågs inte med blida ögon av fröken Paulin på Eklångens Gård som kom roende och motade bort oss.

På våren slog vi gäddor på de grunda lekängarna, olagligt men roligt och vi tog åtskilliga fiskar ibland på flera kilo. En grabb bar vid ett tillfälle hem en stor gädda i en käpp över axeln, rommen rann utmed skinnjackan ner i bakfickan och plånbocken.

Pingis i skolan

Under vinterhalvåret spelade vi några år på 50-talet bordtennis och för det ändamålet fick vi vara i Koppartorps skola, i det stora omklädningsrummet. Eldsjälen som startade det hela var Stig Eriksson Koppartorp samt Nisse Karlsson Björkeberga som i ett magasin vid Koppartorps gård snickrade ihop ett tungt men ett mycket bra och fint bord. Ägaren till Eklångens Såg Oskar Strömgren skänkte allt virket. Det var inte så många som hade spelat bordtennis tidigare, men vi tränade upp oss. Vi började med endast ett bord men vi skramlade till virke och byggde ett bord till. De som inte spelade eller tittade på och lärde, spelade kort, ty 2 bord sysselsatte ju bara 4 spelare åt gången. Men stämningen och sämjan var god och vi hade roligt. Våra övningar ledde så småningom till matchutbyte med både Ärla och Barva och kommunikationsmedlet var cykel. Det var ju på 50-talet inte många som hade bil och vi var inte bekväma av oss precis.

Järnvägsstationen en samlingsplats

Den naturliga och vanligaste samlingsplatsen för ungdomarna på kvällarna sommartid var järnvägsstationen. Man träffades, pratade, ibland roade vi oss med att lura folk med utlagda paket på vägen med snöre i som man drog när någon kom gående, cyklande eller ännu roligare när någon med bil stannade vilket var ovanligt. Hartsfiol var också ett omtyckt rackartyg, och på sommarlovet i de tidiga ungdomsåren tyckte vi det var roligt att åka upp till stationen när godståget kom från Eskilstuna eller Stockholm kom och växlade in eller hämtade

vagnar. Pretentionerna på nöjen var inte stora på den tiden jämfört med dagens krav, det var ju lite spännande.

Kvastdans på Fiskartorp

Nöjen såsom dans anordnades ibland på logarna i trakten bl.a hos Gösta Karlsson Fiskartorp. Ett skojigt inslag vid dessa tillfällen var "kvastdans" vilket gick så till att alla utom en hade en danspartner och denna "udda" dansade med en kvast. När musiken slutade spela bytte man partner och den som blev utan fick dansa med kvasten, och så "körde man på" en stund. I övrigt var dansen i Stålboga Loge onsdag-och lördagskvällar "höjdpunkter". Vi åkte tåg till Stålboga och gick järnvägen hem på nattkröken. Dansen gick på logkistan till tonerna av Anders Lundströms enmannakorster på dragspel, och spelpengar samlades upp genom att någon gick runt med en hatt.

Kammar- och Grässelberget

Sommarfritiden tillbringade vi mycket i skog och mark. Ovanför Skogsborg finns ett berg som vi kallade Kammarberget med en spännande grotta som vi flitigt besökte och lekte vid. Grässelberget är ett annat bergsområde ovanför Karlslund som vi hade mycket roligt vid. Där fanns ett luftbevakningstorn från krigets dagar som vi klättrade i och beskådade utsikten från. Flygvapnet använde under många år tornet som brytpunkt vid navigeringsövningar och då var vi kvickt där och tittade på planen som kom ganska lågt och rundade tornet.

Isupptagning

Isupptagningen vid Eklångssjön var också ett spännande inslag. Det gick så till att man tog upp en vak och sågade ut isblock på 90x50 cm ggr isens tjocklek, medelst en stocksågsliknande såg. Dessa block lastades på speciella källkar som drogs av hästar hem till gårdar och pålsdjursfarmar i trakten för att användas som kylmedel för mjölken i ladugårdarnas kylrum och för att hålla fisk och slakteriavfall friskt på pålsdjursfarmarna. Isblocken staplades noggrant i speciella stackar och täcktes med sågspån för att inte smälta. Isupptagningen började vanligtvis efter trettondag. □

Text: Roland Arrebäck /Bengt Olsson

Skidlöpare framför Koppartorps skola

113	Rune Nygren
99	Bengt från Långdal
86	Hans Johansson
89	Sture Helldring
74	Stig Pettersson
77	Kurt Andersson
72	Nils Åke Täck
79	Leif Zettervall
108	Anita ?
111	Inga Britt Karlsson

Hans Johansson, som bodde i Grindstugan som barn på 40-talet, har berättat att hans föräldrar upplät det ena av de tre rummen i det lilla huset för att traktens ungar skulle kunna spela pingis. Foto: Hans Johansson

Det här numret av "Eklången förr och nu" innehåller flera berättelser och minnen ur Eklångens historia.

Har du foton, berättelser, minnen, dokument som kan bidra med hoppas vi att du berättar för oss.

Du behöver inte vara snitsare på att skriva och ditt material behöver inte vara epokgörande, varje litet bidrag är viktiga pusselbitar.

Allt är värdefullt.

Hör av dig till någon i projektgruppen: Roland Arrebäck, Tommy Eklånge, Björn Hallberg, Fred Hallberg, Conny Hellström, Mario Matteoni och Mats Önneshö

förr

Minnen av en försvunnen järnväg

nu

Norra Södermanlands Jernväg invigdes den 30 september 1895.

Restiden för eskilstunabor som skulle till Stockholm reducerades därmed till mellan fyra och fem timmar.

Men järnvägen var ingen lysande affär för ägarna. Fram till 1920 gick det bra, men därefter försämrades lönsamheten mer och mer.

Minskad trafikintensitet och sämre tider under trettiotalskrisen gjorde att banan förstatligades 1931, då SJ tog över. 1936 elektrifierades järnvägen i sin helhet.

Under SJ-tiden lades de flesta mindre stationerna ned. Först togs bemanningen bort och sedan stängdes stationerna helt. 1974 slutade tågen stanna i Hällberga, Men Eklången fick behålla tåguppehållen ända till januari 1994. Sporadisk godstrafik till Åkers Styckbruk pågick ända fram till våren 1995.

Den gamla tågförbindelsen ersattes av Svealandsbanan.

Magasinet vid Eklångens station revs på 70-talet men nedanför Björkgården fanns, och finns ännu, en byggnad där bonden kunde hysa hästen när han åkte till stan, och i anslutning till stationen fanns ett syrensnår som fungerade som utedass för resenärer.

Våren 2012 togs de sista resterna av järnvägen bort.

Stationsföreståndare vid Eklångens station

1895-1899 G A Edström f. 1869

1899-1902 Arvid Svärd f. 1872

1902-1927 Edvard Brandt f. 1865

1928-1944 J V Johansson f. 1880

1945-1946 B A E Lindgren f. 1914

1947-1954 Gösta Nilsson f. 1919

1954 - ? Lennart Slätteby f. ?.

De som bodde i stationshuset Eklången

1895

Gustaf Adolf Edström, född 8/11 1869

Frans Algot Eriksson, stationskarl född 5/5 1873 med hustru Hulda Josefina Karlsson, född 11/7 1873 och sonen Algot Arvid Emanuel, f. 1898 1900

Gustaf Arvid Svärd, f. 1872, Stationsföreståndare g.m. Hilma Sofia Ek, f. 1879

1910-1923

Johan Edvard Brandt stationsman f. 1865 gift med Lydia Ulrika Eriksson, f. 1871. De hade fyra barn: Sven Erhard f.1898, Svea Evelina Lydia f. 1901, Åke Edvard f. 1907 och Vivi Ulrika f. 1909. 1930

Till cirka 1942 bodde familjen Johansson i Eklångens station. De hade barnen John, Valter, Elon och Valborg.

Efterträdarna hette Gösta Nilsson med hustru Irma och sonen Jan, Lindgren samt siste stinsen Lennart Slotteby.

Skolfoto från Koppartorps skola, klasserna 1-6 våren 1948

Andra halvan av fotot

Främre raden fr.v.:

Bengt-Åke, Gustavsson Ängstorp, Sigvard, ?, Frideborg, Bengt Arrebäck, Eklången, David Johansson, Björkgläntan, Alf Kårefält, Eklången,

Andra raden fr.v.:

Lennart Karlsson, Flättorp, Asta Pettersson, Banvakten, Birgit Karlsson, Koppartorp, Monika Karlsson, Koppartorp, Anita Johansson Norrlångsstugan, Dunkers sn, Harriet Heldring, Segersta.

Bakre raden fr.v.:

Olov Johansson, Björkgläntan, Ingvar Johansson, Stentorp, Stig Gustavsson, Ängstorp, ???, ???, Göte Pettersson, Hedmossen, ???, ???, Norrlångsstugan, Dunkers sn, Inga-Britt Karlsson, Koppartorp,

Vi har förstorat fotot på den här och nästa sida.

Vi saknar en del namnuppgifter.

Kan du namnge dem på fotot som vi saknar uppgift om?

Meddela oss!

Skolfoto från Koppartorps skola, klasserna 1-6 våren 1948

Främre raden fr.v.:

Sten Sköldin, Eklångens gård, Sune Karlsson, Flättorp, Karl-Gunnar (Gaj) Ridderstråle, Skogsborg, Lars Kjellberg, Björkliden, Björn (?). Leif Zetterwall, Smedjan, Hans Johansson, Grindstugan,

Andra raden fr.v.:

Margareta Ohlsson, Runehäll, Ulla-Gerd Lans, Tomtebo, Elvi, Långdal, Elsie Karlsson, Flättorp, Maj-Lis Altering, Knutsbo, Mona-Lisa Sparthan, Lindarsnäs, Margareta Karlsson, Blombacka, Elvi Eriksson, Långdal.

Bakre raden:

Maj-Britt Sparthan, Lindarsnäs, Bo Runström, Sjösidan, Roland Arrebäck, Eklången, Harry Johansson, Stentorp, Kurt Andersson, Sågartorp, ???, Sture Heldring, Segersta, Stig Pettersson, Hedmosen.

Lärare: John Ericsson och Signe Jonsson

Hela bilden

Vi har förstorat och delat på fotot för att kunna göra det lättare att se vilka som är med på fotot.

Statarminnen från 1890-talets Eklången

Nedanstående är en avskrift från "Memoarer av mig själv" en handskriven text av Karl Alfred Karlsson född den 17 september 1886.

Originalen har lånats ut av Carl-Eric Carlsson född den 28 juni 1920, son till Karl-Alfred.

I avskriften har vi behållit de stavfel, interpunkteringar, strykningar m.m. som finns i originalet. Mellanrubrikerna är våra.

Karl-Alfred Karlsson

Enligt mina föräldrars utsago kom jag till världen 17-9-86 -.Min vagga stod i en liten backstuga som ägdes av min fars föräldrar (Karlsborg) 20 minuters väg från nuvarande Eklångens järnväg-st. (Då fanns ej järnvägen)..min farafar sade när han såg mig första gången, undrar om jag ska leva när du kan hålla i yxskafte?- (Jag var 21 år när han dog så han fick sin önskan uppfylld). Min mor var 19 år och far 21 när jag föddes , således helt ringa –

Karlsborg Eklången 1927.

Dom flyttade sedan till Eklångens gård där far tog tjänst som statdräng (som det då hette) och fick bo i en så kallad flygel intill herrgårdsbyggnaden där föddes mina bröder Henning och Hilmer.. Här ett par historier som jag minns från den tiden. Vi fick leka med herrgårdsbarnen vilket hade sin både onda och goda sidor, ibland fick vi nog veta på vilken rangskala vi stod –

Slagen med piska

En dag kom en av herr-sönerna (litet yngre än jag) han hade fått hand om en "svanhalspiska".

Som han gick och klottrade med, så slog han till mig och skrek, här ska du få sillklippare! Då blev jag arg och slet piskan ifrån honom, då kom hans far (som sett oss) han tog piskan ifrån mig med dessa ord akta dig för att slå mina barn! Och därmed fick jag en klatts av piskan som en blå rand visade var slaget tagit –

En annan gång, det var på vintern, en gämnårig dotter av herrgårdsbarnen och jag var ute på sjön och åkte kälke. Jag råkade då åka ned i en vak. Jag hakade mig fast vid kanten men kunde ej själv taga mig upp. Då hjälpte mig Maja-stina (så hette hon) så jag kom upp. Så var det att springa in till mor genomvåt som jag var, fick så hjälp av med kläderna och till straff och varning ett par ordentliga klappar i skärten och sedan krypa i säng ingen kälkåkning mer den dagen –

Barnvakt

Jag minns när bror Hilmer kom till – Vi (Henning och jag) tyckte inte om att ständigt få vagga honom till sömn alla gånger, det inkräktade ju på vår fritid – En dag gick mor bort ett ärende, var väl bortta någon timme då hon kom hem hördes ända ut på gården hur bror skrek, inkommen fick hon till sin förskräckelse se hur jag och henning stod en på var sida om vaggan och naggade bror i ansiktet med träpinnar inte underligt han skrek för fullt. Efter detta fick jag en grundlig avbasning samt alvarliga förmaningar hur illa det kunde ha gott.-som barnvakt var ju jag ansvarig – Från nämnda flygelbyggnad fick Karlssonska familjen flytta till en ensam stuga lite längre från själva gården närmare landsvägen där vi hade lite mera fritt att röra oss

Flytt till stuga

Den stugan var så tillvida bättre, den bestod av en liten kammar och ett stort kök (flygelbyggnaden stort som en lada bara ett rum.) Kammaren som inte var större än den rymde en stor gustaviansk säng, ett litet bord och ett par stolar, var far å mors sängkammare. Köket fick tjäna som barnkammare och dagligstuga. Där var en stor öppen (Teckning av en eldhärd) att

Karl-Alfreds bror Hilmer Karlsson blev kvar på Eklångens gård som lantarbetare.

elda i. på vintern minns jag mor fick elda hela dagarna när det var mycket kallt för att hålla kylan ute. Stugan var kall och dragig med stora hål och springor där rottorna (som det var gott om) hade bra gömställen – På somrarna kunde vi också få påhälsning av en och annan ödla eller orm – då förstugolvet låg något lägre än själva gården så strömmade alltid regnvatten in. Tur golvet var ganska trasigt då rann det snart igenom, inte behagligt om man råkade kliva ut i bara strumplästen. Jag var väl då omkring 5 år.

Smet till farfar och farmor

Så jag kommer väl ihåg vad som hände och skedde – Fick ibland vara hos farfar och farmor vilka då omhuldade mig på alla sätt i synnerhet farmor, dom var ju också mina faddrar som brukligt var på den tiden. Där fick jag goda smörgåsar med fläsk, kött och hemlagad ost som pålägg. Inte undra på min längtan till farmor – hemma fick jag vara barnpiga och vad maten beträffar fick vi aldrig något pålägg på våra smörgåsar, ofta fick vi äta smörgås utan smör. Ibland bredde vi rotmos på brödet och lottsades det var smör. Då mor ofta lagade till rotmos blev det alltid något över, och då passade vi på ock det smakade gott. Ekonomin tillät inte något överflöd men vi behövde ju aldrig svällta. En dag då längtan till farmor blev för stark tog jag på mig mössa och jacka, det var vid middagstiden, mina bröder hade somnat och mor hade gått och mjölkat, hon hade hand om middagsmjölkningen (som då var brukligt) då tyckte jag det passade spatsera i väg till farmor, vägen hittade jag nog – Men allt går inte efter beräkning, ett stycke på väg kom jag till en grind som jag skulle igenom.

Men mina krafter räckte inte till få upp haken, men efter en liten funderare – jag klättrar över – men då jag var färdig klättra ner på andra sidan kom en farbror som väl kände mig. Han frågade vart jag skulle taga vägen? Till farmor sa jag, har du fått löfte därtill? Då jag ej ville svara på frågan (som jag inte tyckte angjick honom) Toga han mig vid handen och led-sagade mig hem igen jag strävade nog emot men då han hotade att ta mig örat så föjde jag med godvilligt. Hemkommen

fick jag av mor (som då var inkommen från mjölkningen) en duktig uppsträckning, gör du om detta skall det bli en ordäntlig risbastu det kan du komma ihåg – En liten tid därefter fick jag ändå komma till farfar å farmor, men då fick jag följa med mor. Det var en vår, jag minns gräset börgade grönska och björklöven spricka ut, solen sken och lärkan slog sina drillar i skyn – Frågade mor vad den fågeln hette som kvittrade så vackert? Det är sånglärkan hon väntar vår sa hon. Sedan fick jag vara hos farmor hela den sommaren.

Jag minns såväl den röda stugan och trädgårdstjappan omgärdade av en gärdesgård med grindar på ömse sidor, en vid östra och en vid västra sidan. Vid västra sidan stod ett pärönträd på ömse sidor om grinden, och på östra två st. lönnar i dessa lönnar hade alltid Göken ett kärt tillhåll

Som jag hade min såvplats vid fönstret intill dessa lönnar så väckte han mig nästan varge mårgon då satte jag mig upp för att lyssna, och om möjligt kunna få se honom, det lyckades trots det täta lövväcket, det hände till och med han flög ned och satta sig på fönsterbrädan, men det tyckte inte farmor om det betydde "lik" han väntade ut någon i familjen sade hon. Utanför gavelfönstret stod ett par bockar med en bred plank som sittbräda grönmålade. Jag kallade det för gungbräda, då jag flyttade bockarna så blev det svaj på plankan så jag kunde sitta och gunga, ibland låg jag stilla på rygg och lyssnade på fåglarnas kvitter och skogens milda sus och önskade jag kunde flyga ut i rymden som en fågel – Så kunde jag ligga och somna, men vaknade då jag trillade ned. Vilket hände ibland.

Karlsborg

Under de sista åren mina föräldrar bodde vid Eklångens gård, byggdes den gamla stugan vid Karlsborg ut ett rum till som vi flyttade till då det blev färdigt. Det byggdes av en svåger till far, vilken hade ett litet torp unde Rinkesta gård benämnt Sotstugan eller Sågarsvedet som det också kallades, han byggde det på lediga tider, och far å farfar hjälpte väl till när dom hade tillfälle, så det blev väl inte så dyrt i arbetslön jag minns min farbror tog 15 öre i tim. matrealet till väggarna var gammalt timmer från något rivhus, som slogs ihop till skift. Mor fick 250 kr av en moster till bygget, och jag minns enligt fars utsago alltsammans kostade 500 kr, då allt var färdigt. Rummets golv-yta var 13,5 kvm. Ej så stor plats för 5 personer till kök matsal och såvrum. Det låter sagolikt men det är sant. Vi flyttade så in i vårt nya hem eller vårt gamla jag var ju född där. Far var fortfarande statdräng, fick då varge dag gå från mellan Karlsborg & Eklången så det blev långa arbetsdagar från kl 4.30 till kl. 20.30 på kvällen. (Så fick en far slita på den tiden.)

Far köpte en ko

Då vi kom till Karlsborg togs statmjölken bort men i dess ställe fick vi foder till en ko, ett lass vallhö, ett lass havrehalm, ett råghalm, samt 150 kg. havre allt per år. På en djurmarknad i malmköping köpte far en ko, mins så väl när han kom hem med den, en liten vacker ko rödbrokig till färgen och vi döpte henne till namnet Sköna. Det var plats för 2 kor i ladugården, farfar å farmors ko hette Gullros, ett vackert djur med stor vit bläsa mitt på huvudet och båda sidor bruna för övrigt var hon nästan vit. På sommaren släptes alltid korna vall, fick då gå obehindrat på skogarna utan tillsyn, var som hållst och de hittade så väl till sin hemort på kvällarna mellan 4-5 nästan lika

säkert som en klocka. Det var ju gott om betesplatser på de stora skogarna och det kostade ingen ting, men aldeles utan risker var det ej, ibland kunde dom komma hem sönderrivna då det varit osams och Stångat varandra, någon gång kunde det hända det fattades någon, då var det att följes åt ett par och söka reda på orsaken.

Räddade kviga

Jag kommer ihåg jag var med farfar en gång för att ta reda på en kviga som inte var med hem då de andra korna kom hem farfar som var förtrogen med skogen och vist var de värsta farorna lurade, sade, nu går vi först till Rödmossen där finns en stor källa som var mycket förädisk då det var dybotten, samt ett par rändilar över dessa mycket farliga, om djuren gick ner i dem kunde de inte ta sig upp själva. Farfar slängde ett rep över axeln, är bäst att du också tar ett med, så tar vi med en yxa, så tågade vi till nämnda plats. Jag kände mig nog litet ställt att få vara med om ett sådant uppdrag – Vi gick först till källan vilken skymdes av ett stort buskars, då hörde vi redan på långt håll ett frustande från något djur i livsfara, då sprang vi så fort vi kunde fram till platsen, och våra farhågor besannades – Där i källan låg kvigan med bara huvudet över vattenytan, men då hon såg oss börgade hon arbete

För att komma upp (hon kände tydligen igen oss) men hennes krafter var uttömda skönk bara djupare – Farfar gjorde i hast en ögla på sitt rep, så gav han mig repet som jag var lätt och smidig ålade jag mig fram till källkanten så jag räckte lägga repögla om hornen sedan drog farfar så hon fick upp hela huvudet så fäste han repet vid en närbelägen trädstam, slängde så till mig det andra repet, som jag med hjälp av en lång träklyka (som han huggit till) fick repet om bakdelen, och med förenade krafter lyckades vi få upp henne på fast mark, sedan vi med avrivet gräs gnidit henne torr och varm piggade hon till sig och företog hemfärden..” □

Föräldrarna

Karl-Alfreds far och mor var Karl Johan Karlsson född 15 juni 1864 i Carlsborg Eklången, Ärla d. ? Torpare, statdräng och Beata Matilda Larsson född den 14 oktober 1866 i Julita, död 13 jan 1958.

Solvik Eklången där Karl Johan Karlsson och Beata Matilda Larsson bodde på gamla dar.

Karl-Alfred med hustrun Sofia Andersson och dottern Sigrid född 1912

I fortsättningen berättar Karl-Alfred bl.a. om skoltiden. Det avsnittet är tidigare publicerat i "Eklången förr och nu" nr 7, sid 5.

Vi ska i kommande nummer av "Eklången förr och nu" återge flera avsnitt ur memoarerna.

Fotona i den här artikeln har samlats in och scannats av Margareta Bergqvist ur Carl-Erics album.

Eklångens Gårds personalbostäder med arbetare cirka 1900.

Foto: Barbro Svanström

Statarna

Stataren var jordbruksarbetare, vanligen på större gårdar, som fick lön i form av livsmedel och bostad. I arbetet ingick att statarens hustru skulle mjölka korna. Statarsystemet existerade från mitten av 1700-talet till och med 1945, då systemet avtaldes bort genom en överenskommelse mellan lantarbetsgivarna och Svenska Lantarbetareförbundet.

I mantalslängder eller arbetskontrakt betecknades man inte som statare; där stod i stället ofta statdräng, statkarl eller kördräng. Statarna fanns framför allt i regioner med många gods som delar av Skåne, Södermanland och Uppland.

Övre bilden:

Statare vid Skäve gård i Järna år 1924.

Undre bilden:

Statare, mjölkerskor och lagårdskarlar uppställda vid ladugården. Innan det fanns mjölkmaskiner tog mjölkningen mycket tid och arbetskraft. Det var oftast statarkvinnorna som mjölkade. Södermanland, Julita gård, 1910.

Barndomsminnen från Eklången

Carl-Eric är 92 år gammal och bor i Strängnäs. Han är son till Karl-Alfred Karlsson som skrivit sina memoarer. (sid. 16)

Sina första åtta år bodde Carl-Eric i Eklången.

I mars 2011 intervjuades Carl-Eric av Mats Önnestjö och hela intervjun finns bandad i vårt arkiv.

Här är några anteckningar ur intervjun.

När Carl-Erics farfar Karl-Johan Karlsson kom till Eklången var han kusk åt patron Pettersson. Lönen var 60 kronor om året. (Pettersson ägde gården 1882-1908. Pettersson bytte namn till Ekésiö 1888.)

Carl-Eric berättar:

- Min farfar Karl-Johan träffade farmor som var piga och de gifte sig 1886 och de fick fyra söner och en dotter. Farmor var från Julita och då hon hade träffat farfar gick hon dit från Åstugan. Hon övernattade i skogen.

De bodde i Karlsborg och det tog farfar 20 minuter att gå till Eklången."

Carl-Erics far, Karl-Alfred, föddes 1886, muckade från vpl 1907 och bodde först hos föräldrarna i Åstugan som de övertagit 1904-1905.

- Pappa var diversearbetare och körde bl.a landshästar. Åstugan var ett torp under Eklången med tre kor och en häst.

Arrendet (hyran för torpet) kostade tre dagsverken i veckan. Tre dagar i veckan arbetade man alltså åt Gården och resten av tiden åt sig själv.

Ett arbete som var vanligt var att skära vass i Flättsjön. Vassen levererades till reverteringsfabriken. (Reverteringsfabriken i Eklången startades 1925)Pappa jobbade ett tag på järnvägen och var med och byggde den. Annars var det mest skogsarbete där han högg ved åt Gården.

En eklängentragedi

Mamma kom från Härad till Eklången som hembiträde. De träffades 1909. Hon hade en dotter, Elin, med sig som skulle börja skolan.

Järnvägen gick över vägen där Söderberg hade sitt åkeri, Elin blev överkörd av tåget. Hon hade sprungit över järnvägen då mamma ropade att stanna kvar på andra sidan men flickan vände och sprang tillbaka i samma ögonblick som tåget kom. Elin dog 1914 innan jag föddes. Mamma blev knäckt i huvudet efter den händelsen, det var när vi bodde i Karlsborg."

- Pappa kom till Ängstorp där han utförde dagsverken 3-4 år. Sedan flyttade familjen till Fagnäs där jag föddes 1920.

Det gick bra de fyra åren men mor fick lunginflammation och hade blivit svagsint efter olyckan med dottern och blev intagen på Nyköpings lasarett där hon avled den 11 oktober 1924.

**Carl-Erics mor, Erika
Sofia Andersson, född
16 dec 1885 HusbyRe-
karne död den
11-10 1924.**

Fadern blev kyrkvaktmästare i Ärla kyrka

- Jag bodde hos farmor och farfar till 1928 då far blivit kyrkvaktmästare i Ärla. Han hade då gift om sig. De bodde i kommunalhuset vid kyrkan. Under två år hade de hushållerska.

Jag ville ta värvning som regementsmusiker, men det gick inte min far med på för han var illröd sosse och motståndare till det militära. Han var kompis med Åhrberg. Som nygift bodde pappa i Frideborg.

Åhrberg hade litet svårt att gå, han hade någon sort järngrej på foten.

Jag tror att Åhrberg bodde kvar i Frideborg tills han dog.

Far arbetade som kyrkvaktmästare till 1947 och hade hand om skolan, kyrkan och kommunalkontoret.

Jag gick i skola i Hamra under trettiotalskrisen.

Jag ville ha arbete i någon industri i Eskilstuna men far ansåg att jag skulle satsa på jordbruket.

Började som laggårdskarlar på Strand i Jäder. Där hade jag fina jobbarkompisar och vi hade väldigt roligt.

Några av oss började spela och övade för en Rytterström och för en ung lärare som var musiker. Vi var en liten orkester med tre fioler och två saxofoner.

Musiker på fritiden

Hade fått en del musik hemifrån eftersom min pappa spelade enradigt dragspel på danser. Man dansade på landsvägen.

Jag fick inte röra hans dragspel men när han inte var hemma spelade jag på det och lärde mig spela.

En lördag när pappa spelade så sa jag åt honom att han spelade fel. Han blev sur och sa

– Spela själv då om du kan bättre. Vilket jag gjorde.

Den nye läraren lärde oss noter och skaffade oss fioler.

Så började vi spela på danser, men vi kunde bara tretton låtar vilket var litet för en danskväll.

Vår första spelning var i Barva 1937. Jag spelade fiol. Vi började spela kl. 20.00 och slutade 01.30.

Vi spelade på magasinet och det var dans både uppe och nere. Vi satt därnere och behövde inga högtalare eller mikrofoner. De däruppe hörde bra ändå. Vår sättning var dragspel, 2 saxar, en fiol och trummor.

Repertoaren bestod av vals, schottis, hambo, tango, onestep och foxtrot.

Det finns inte ett magasin i trakten som vi inte har spelat på. Vi hade till sist över 300 låtar på repertoaren.

Flyttade till Strängnäs

Min farbror Hilmer levde hela livet i Eklången. Hilmer och hans fru Ester var gode män för mig och mina syskon.

När farmor och farfar flyttade till Solvik hade de auktion på Åstugan.

På Jäder var det Edward Eriksson som anställde mig men han kunde inte sköta skogen. Avverkade ingenting. Lundström köpte skogen av honom och sålde skog bl.a. till Ohlssons såg.

För pengarna byggde han upp Jäder.

Jag ville bli byggnadsarbetare men kom inte in på byggerna med min fackföreningsbok från lantarbetareförbundet. Man skulle vara med i byggfacket för att komma in.

Sen bodde jag hos min syster i Strängnäs.

En dag sa någon att jag skulle gå ner till åkarn och fråga om jobb. Fick börja på prov. Provet varade i åtta år.

Tog mitt körkort 1939 hos Anderssons bilskola i Eskilstuna.

Trafikkort 1943 och busskort 1947.

Slaktar-Lasse och andra

Carl-Eric drar några spridda minnen från Eklången.

-Slaktar-Lasse åkte runt med häst och vagn och sålde kött. Köttet fanns under en glasbur. Men den var full av flugor. Folk köpte ändå.

Mor och far köpte varje lördag malet kött av Slaktar-Lasse när han kom förbi med sin vagn.

Gran(e)gården där Karl Alfred bodde efter pensioneringen

Det kostade 90 öre för ett halvt kilo.

En gång fick jag pengar med mig för att passa gubben när han kom förbi.

Men den gången körde gubbjäveln förbi utan att stanna och jag fick traska hem utan köttfärs.

Jag fick stryk då jag kom hem utan kött.

- David i Bråten var en av dem jag umgicks med. Kan räkna upp flera av bråtarna.

Carl-Eric tillsammans med sin far Karl-Alfred

Jag var också lekkamrat med Åke Söhr och hans bror Birger. Birger var en bättre sångare av de två men Åkes faster kostade på Åke sånglektioner. Farfar jobbade i Sjöstugan åt Söhr.

Kurt Lundqvist som ägde alla tomter utefter sjön mot Sjöstugan byggde Solvik 1936. Farmor och farfar flyttade dit.

Forsberg som ägde tomterna utefter sjön hade båtbyggeri och verkstad.

Han hade en son som jag lekte med. Fadern byggde en smärgelverkstad.

Eklångens såg ägdes av Oskar Strömgren från Småland.

Pappa köpte Grangården och bodde där några år.

Lillie hade affären mittemot station. Han bjöd in alla barnfamiljer till julgransplundring.

Söderberg hade ett åkeri med en Fiat och en Ford." □

Karl-Alfred Karlsson med barnen Edit född 1917, Carl-Eric född 1920 och Sigrid född 1912. Kortet taget cirka 1928.

Carl-Eric med fru på balkongen i Strängnäs

Carl-Eric Carlsons berättelse återges efter en bandad intervju som Mats Önnesjö spelade in i mars 2011. Mario Matteoni har skrivit ut en del av intervjun.

Fotona kommer från Carl-Erics album och har scannats in av Margareta Bergqvist.

Källbergs på Björkliden

Fred Hallberg intervjuade Lars Källberg våren 2010. Här berättar Lars om sina föräldrar Emmy och Verner. Bildtexterna är Lars' egna.

1936 flyttade familjen Källberg till Eklången och Björkliden. Verner, upp vuxen i Västerfärnebo och Emmy bördig från Blekinge, träffade varandra på Krägga gård utanför Enköping där båda arbetade.

Björkliden hade köpts in av Kalle Forsberg, som byggde den lilla gården. Kalle hade sliperi och trumling av bestick i ett av uthusen.

Ett körkortsfoto av min far. Eftersom han saknar glasögon på kortet, är det nog taget för hans första körkort och således från 1948. Där efter köpte han en begagnad Dodge

Höns och trädgårdsmästeri

Verner och Emmy födde upp kycklingar och hade ca.2000 höns, samt ett par kor med kalvar.

Eftersom det blev mycket gödsel började man samtidigt med trädgårdsmästeri, där man odlade allehanda grönsaker och blommor i drivbänkar och på friland. Först 1952 byggdes det första växthuset av glas 6x33m ägnat till tomater och gurka, och i början av växtsäsongen småplantor.

Växthuset värmdes upp med ved och koks. Senare sattes även ett hus av plast upp som spec. användes för tomatodling.

Försäljningen av produkterna gick till så att de först lastades på en kärra som drogs ner till stationen i Eklången och där polletterades som fraktgodis. Sen åkte man till Södra stationen i Eskilstuna. Där hade Verner en annan kärra stående som lastades och drogs ner till Fristadstorget. Där sålde han ägg, plockade och oplockade höns, potatis, grönsaker blommor och så vidare. Affärerna gick strålande speciellt under och efter kriget.

Lars blev civilingenjör

Dock någon vinter var det väldigt tufft för Emmy, då Verner var inkallad och hon ensam skötte korna, hönsen, huset plus två små barn, Lillemor född 1935 och Lars född 1937. På 1950-talet blev affärerna med höns och ägg allt mer olönsamt och upphörde helt i början på 1960-talet. Grönsaker och blommor fortsatte familjen med hela livet. Emmy gick bort 1991 och Verner 1995. Lillemor utbildade sig till sjuksköterska och Lars som var mycket duktig i skolan gick 5 år i folkskola därefter realskola, gymnasiet och Kungliga Tekniska Högskolan, KTH i Stockholm. Lars blev färdig civilingenjör 1962.

Lars bor nu som pensionär på Björkliden och har fortsatt med lite torghandel i Eskilstuna på somrarna med försäljning av grönsaker och blommor. Spec. hans fina gladiolus är mycket eftertraktade. Det kan tilläggas att Birger Andersson (senare Ärlebäck) arbetade hos Verner på somrarna och startade upp samma verksamhet, höns och trädgårdsmästeri, med sin familj på Kvarntorp på andra sidan Flättsjön. □

Min far inspekterar nykläckta kycklingar direkt vid äggkläckningsmaskinen. Detta kort är från mitten av trettioalet. Om kortet är tagit här i Eklången eller på hans tidigare arbetsplats på Krägga gård vet jag inte.

Kortet är från tidigt 40-tal. Kortet visar transport av vatten till hönsen i hönshuset med hjälp av ett tomt bensinfat på en kärra. Det var innan rinnande vatten installerades på fastigheten, vilket gjordes år 1945.

Ett foto från mitten av 50-talet av min far och min mor tillsammans med en vit döv katt som vi hade.

Ett foto från sent 50-tal. Min far hade även en och ibland ett par kor för att få mjölk till husbehov och även kunna leverera mjölk till mejeriet, samtidigt som vi fick en eller ett par kalvar per år att äta upp .

Kort från slutet av trettioalet. Kortet visar att far och mor ägnade sig inte bara åt höns utan födde även upp ett antal gäss för slakt och försäljning till Mårten gås-helgen på hösten. Barnen på bilden är min syster och jag. Huset bakom är en gammal magsinbyggnad , som min far sedermera rev och ersatte med det numera lilla bostadshuset på min fastighet.

"Eklången förr och nu" nr 9 . Redaktör och layout Mario Matteoni, tfn: 642 41, e-post: ordochbild.mario@telia.com

Nästa nummer av "Eklången förr och nu" kommer i augusti/september.

Projektgruppen: Roland Arrebäck, Tommy Eklånge, Björn Hallberg, Fred Hallberg, Conny Hellström, Mario Matteoni, Mats Önneshöj.

Bidragsgivare detta nummer: Margareta Bergqvist, Bo Johansson, Gunilla Sellerstam, Bengt Olsson, Carl-Eric Carlsson, Lars Kjellberg.